

Konferencija CIVILNE ŽRTVE RATA U HRVATSKOJ

- PRAVO NA PRAVNI LIJEK I REPARACIJU ZA ŽRTVE TEŠKIH KRŠENJA LJUDSKIH PRAVA I POVREDA
MEĐUNARODNOG HUMANITARNOG PRAVA -

10. srpnja 2012.

- IZVJEŠTAJ -

Civilne žrtve rata, 21 godinu poslije rata i dalje su marginalizirana društvena skupina. Umjesto prava na moralnu i materijalnu satisfakciju, žrtve još uvijek nisu dobile javno priznanje svojih patnji, stoga je krajnje vrijeme da se takva situacija promjeni, a odgovorni u državnim institucijama iznađu ona zakonska rješenja koja će ponuditi sveobuhvatno obeštećenje, upozoreno je na konferenciji *Civilne žrtve rata u Hrvatskoj – Pravo na pravni lijek i reparaciju za žrtve teških kršenja ljudskih prava i povreda međunarodnog humanitarnog prava* u organizaciji *Documenta* – Centra za suočavanje s prošlošću.

Na skupu koji je održan 10. srpnja 2012. u Zagrebu istaknuto je kako je broj civilnih žrtava rata u Hrvatskoj još uvijek nepoznat, a neki izvori govore o broju od 4.000 do 8.000 usmrćenih, ranjenih i zlostavljanih osoba.

Kako je istaknula programska koordinatorica *Documenta* **Emina Bužinkić** patnja brojnih članova obitelji žrtava ratnih zločina još uvijek nije priznata, počinitelji zločina nisu kazneno odgovarali, a većina je izgubila parnice na naknadu štete protiv Republike Hrvatske te su dužni plaćati visoke troškove parničnog postupka. Bužinkić je u nastavku istaknula kako je maleni dio te populacije dobio status civilnih žrtava rata temeljem čega ostvaruju minimalna socijalna prava. *Documenta* želi skrenuti pozornost na njihov položaj i apelirati za pronalazak odgovarajućih rješenja za obeštećenje civilnih žrtava rata u Hrvatskoj.

Tijekom skupa predstavljena je i medijska kampanja **Žrtve su predugo čekale** u vidu osam TV spotova (redatelj Andrej Korovljev / grafički dizajn Barbara Blasin) koji donose osam teških slučajeva čiji su protagonisti civilne žrtve rata koje predugo čekaju na priznanje svoje patnje; Daliborka Mikulić, Slavonski Brod, Đorđe Gunjević, Pakrac, Krešimir Ivančić, Daruvar, Marica Kadić, Petrinja, Robert Kajušić, Zagreb, Vjera Solar, Sisak, Zemina Jaroš, Osijek i anonimna P.Z.

TV spotovi kao i internet stranica www.civilnezrtve.hr su znak solidarnosti s civilnim stradalnicima koji se i nakon toliko godina od završetka rata i dalje suočavaju s problemima i poniženjima u ostvarivanju svojih prava – istaknuo je medijski koordinator *Documente* **Eugen Jakovčić** naglasivši kako su poruke kampanje prije svega usmjerene prema odgovornima u državnim institucijama jer žrtve predugo čekaju.

Na početku skupa u ime civilnih žrtava govorili su **Marica Šeatović**, supruga ubijenoga i predsjednica Udruženja obitelji ubijenih, poginulih, nestalih i nasilno odvedenih, **Krešimir Ivančić**, sin ubijenog civila iz okolice Daruvara i predsjednik HVIDRA-e Daruvar i **Marija Lukšić**, majka ubijene djece i predsjednica Udruge hrvatskih civilnih stradalnika Domovinskog rata koja je istaknula kako su civilni stradalnici obespravljani te da država za civilne žrtve nema poštovanja.

Na skupu su govorile i zamjenice Glavnog državnog odvjetnika **Jasmina Dolmagać** i **Federica Meijer Dusman**, istaknuvši kako su u proteklih desetak godina ispravljene brojne pogreške u radu DORH-a te kako se ulažu veliki naponi u istraživanju i procesuiranju ratnih zločina. O odgovornosti odgovornih u institucijama govorio je i predsjednik Građanskog odjela Vrhovnog suda RH **Jakob Miletić**. O važnosti procesuiranja ratnih zločina i nedovoljnoj učinkovitosti pravosuđa govorio je saborski zastupnik **Milorad Pupovac**. Odvjetnik **Dražen Štivić** zastupnik civilnih žrtava u postupcima za naknadu štete upozorio je na niz problema s kojima se žrtve suočavaju u pravnom sustavu.

Na skupu su posebno bili potresni iskazi civilnih žrtava rata, **Tonke Pezelj**, **Đorđa Gunjevića**, **Đurđe Gmaz** i **Jovice Brkića** iz Bjelovara.

Tijekom skupa, unutar tri tematske rasprave sudionici/e su posebnu pozornost posvetili socijalnim pravima za civilne žrtve rata, nužnim institucionalnim i zakonodavnim promjenama te rehabilitaciji, reintegraciji i reparacijama, a sve kako bi se iznašao što sveobuhvatniji mehanizam obeštećenja civilnih žrtava rata u RH. U nastavku donosimo niz preporuka i prijedloga sudionika/ica konferencije prema tematskim raspravama.

- **Socijalna prava za civilne žrtve rata – Preporuke**

U skladu s Rezolucijom Opće skupštine UN-a o Temeljnim načelima i smjernicama o pravu na pravni lijek i reparaciju, sve žrtve imaju pravo na odgovarajuće, učinkovito i brzo obeštećenje koje ima za cilj ostvarenje pravde razmjerno težini kršenja prava i pretrpljenoj šteti. Ciljevi ove rasprave bili su: potaknuti razvoj kvalitetnog sustava dodjele socijalnih prava civilnim žrtvama rata kao i lakše omogućavanje stjecanja statusa civilne žrtve rata, razvoj opsega socijalnih prava i podizanje minimalne granice materijalnog izdatka za omogućavanje dostojanstvenog života te unapređenje upravljanja službenom evidencijom i analizom broja civilnih stradalnika i korištenja socijalnih prava.

1. Obaveza države u vezi dodjele socijalnih prava treba se temeljiti na načelima društvene solidarnosti, ravnopravnog snošenja javnog tereta te pravičnog i brzog obeštećenja.
2. Upravni postupak ostvarenja statusa civilne žrtve rata treba obuhvatiti veći broj korisnika i biti djelotvorniji stoga što sudski postupci prema dosadašnjoj praksi nisu i neće moći obuhvatiti širi krug civilnih žrtava i njihovih srodnika, između ostalog uvjetovano i nedjelotvornim i sporim kaznenim progonom, ne zamrzavanjem imovine optuženika kao osnove naplate odšteta i sl.
3. Nužno je izraditi cjeloviti popis/registar civila stradalih u Domovinskom ratu.
4. Izraditi novi zakon ili izmijeniti postojeći na način da se svim civilnim žrtvama omogući određeni vid reparacije bez obzira na ekonomsko-imovinski cenzus žrtve ili članova obitelji, kroz priznanje statusa, kroz šire definiranje civilne žrtve uključivanjem žrtava silovanja i seksualnog zlostavljanja te brisanjem diskriminatornih odredbi (u skladu sa preporukama druge rasprave).
5. U institucionalno-zakonodavnom okviru, osigurati izjednačavanje socijalnih prava vojnih i civilnih invalida rata (izjednačavanje osnovice).

- **Institucionalne i zakonodavne promjene - Preporuke**

U skladu s Rezolucijom Opće skupštine UN-a o Temeljnim načelima i smjernicama o pravu na pravni lijek i reparaciju, sve žrtve imaju pravo na obeštećenje za pretrpljenu štetu. Prema Rezoluciji, države trebaju uspostaviti nacionalne programe obeštećenja i drugih vrsta pomoći žrtvama. U središtu je ove rasprave izrada Zakona o obeštećenju civilnih žrtava rata i Nacionalnog programa reparacija civilnih stradalnika. Dodatno, rasprava je služila kao prostor prijedlozima reforme institucionalnog sustava u pogledu odgovarajućih oblika obeštećenja i reparacija.

1. Hitno otpisati parnične troškove obiteljima usmrćenih i oštećenima ratnim i terorističkim djelovanjem u skladu sa *Vladinom uredbom o kriterijima, mjerilima i postupku za odgodu plaćanja, obročnu otplatu duga te prodaju, otpis ili djelomični otpis potraživanja*.
2. Utvrđivanje broja i sustavna analiza potreba civilnih žrtava.
3. Uspostava ustrojstveno ravnopravne Uprave za civilne žrtve rata u nadležnom Ministarstvu branitelja s ciljem izgradnje sustava priznavanja statusa žrtava, dodjele i evidencije socijalnih prava.
4. Imenovanje potpredsjednika Vlade zaduženog za koordiniranje pitanja civilnih žrtava između ministarstava.
5. Izgraditi kvalitetan i odgovarajući zakonodavni okvir za ostvarenje prava civilnih žrtava rata:
 - Ukidanje diskriminatornih odredbi poput imovinskog cenzusa, nepriznavanje psihičkih provreda i pretrpljene boli te isključivanja pojedinih kategorija civilnih žrtava rata poput žrtava silovanja.
 - Donošenje novih Zakona o civilnim i vojnim invalidima i Zakon o odgovornosti za štetu nastalu uslijed terorističkih akata i javnih demonstracija (kategorije civilnih žrtava, ukidanje imovinskog cenzusa, naknada za usmrćene članove obitelji, materijalnu štetu i druge oblike stradanja, nesprječavanje ratne štete od strane hrvatske vojske).
6. Osigurati adekvatnu podršku žrtvama i svjedocima u postupcima suđenja za ratne zločine.
7. Pružiti psihosocijalnu i pravnu pomoć žrtvama od strane institucija ili podržanih stručnjaka ili organizacija.
8. Potaknuti suradnju i koordinaciju između različitih organizacija civilnih stradalnika.
9. Izgraditi strateške i operativne mehanizme tranzicijske pravde s ciljem oporavka pojedinaca i zajednica (primjer bosansko-hercegovačke Strategije za tranzicijsku pravdu).
10. Zahtjev za snažnijim interesom političkih struktura sukladno Programu Vlade Republike Hrvatske i obvezujućih međunarodnih i nacionalnih dokumenata.

- **Rehabilitacija, reintegracija, reparacije – Preporuke**

U skladu s Rezolucijom Opće skupštine UN-a o Temeljnim načelima i smjernicama o pravu na pravni lijek i reparaciju, sve žrtve teških kršenja ljudskih prava imaju pravo na potpunu i učinkovitu reparaciju. Oblici su raznovrsni, od restitucije i kompenzacije štete preko rehabilitacije i satisfakcije do jamstava za neponavljanje. Rasprava je bila posvećena definiranju odgovarajućih oblika reparacija za civilne žrtve u Hrvatskoj.

1. Odluke o kazni presuđenim počiniteljima trebaju biti adekvatne težini počinjenih djela. Neizmjereno su važne sudske presude za počinitelje zločina, iako treba biti svjestan da će ukupni broj počinitelja koji će biti osuđeni teško biti veći od 10%.

2. Poboljšati kvalitetu medijskog izvještavanja o zločinima jer gotovo uvijek nedostaje uvažavanje žrtava, a ponekad se u medijima u pitanje dovode i pravomoćne presude za ratne zločine. Zahtjev za ustupanjem javno-medijskog prostora za glas civilnih žrtava rata i poticanje šire javne rasprave o stradanjima u ratu i suočavanju s prošlošću.
3. U vezi rehabilitacije, reintegracije i reparacija ključno je raditi sustavno i konzistentno i zagovarati sustavno rješavanje svih slučajeva kao i kontinuirane mjere, primjerice psihološku podršku, po jasnim kriterijima.
4. Uz osiguravanje obrazovanja, edukacije i zapošljavanja žrtava na konzistentan način doći će do njihove reintegracije u društvo.
5. Naglašena je važnost pripreme teksta s primjerima dobre prakse, posebno s dobrim zakonskim rješenjima iz susjednih zemalja i zakazivanje sastanaka s političarima na kojima će im on biti prezentiran. Isto tako važno je da političari prime žrtve i s njima neposredno komuniciraju.
6. Pomaknuti naglasak s materijalnih na simbolične reparacije, od isprika do obilježavanja mjesta stradanja. Važno je educirati ljude na pozicijama odlučivanja o različitim oblicima i praksama reparacije kako bi se izbjegla uglavnom percipcija materijalne naknade.
7. Važno je osigurati pamćenje žrtava, kroz obilježavanje mjesta stradanja kao i afirmirati povijesne interpretacije na osnovu činjenica o svim žrtvama.
8. Poticati otvorenu diskusiju o ratu u Hrvatskoj kako bi se izbjegao jednostran pristup koji dominira u svim post-jugoslavenskim zemljama. Reparacije trebaju biti istovremeno okrenute prema generaciji stradalih kao i prema mladima kako bi pamtili činjenice o stradanjima. Izražena je nada u ostvarivanje daljnjeg prostora komunikacije o reparacijama.